

De Firma A.J.A. van Norren, kruideniers in de Peperstraat te Naarden

Henk Schaftenaar

‘Galerie Pouloueff’ staat er tegenwoordig op de façade van het gerestaureerde huis op de hoek Peperstraat/Turfpoortstraat. Vóór Pouloueff was het Galerie Groll en wie hier in de jaren zestig al woonde, herinnert zich vast nog wel een snackbar in dit monumentale pand. Zestig jaar geleden kocht je daar nog koffie, thee of rozijnen en levertraan en toen Napoleon de Vesting aandeed was dat ook al het geval. In Peperstraat 24 - een stokoud huis met nostalgische trappetjes en een gewelfde kelder - zat vanouds een grutterij. Hier volgt een terugblik.

Voorgeschiedenis

Al vroeg in de 19e eeuw werd op de hoek van de Peperstraat en de Turfpoortstraat ene Kasper Lucas (1) als kruidenier genoemd en vanaf 1843 stond Hermanus Rookhuizen (1814-1900) daar te boek als grutter (2). Rookhuizen zelf was beurtschipper en zijn vrouw Neeltje Metz (1811-1881) deed de winkel, een ideale combinatie want zo was de aanvoer van handelswaar voor een groot deel in eigen hand. Rookhuizen was bepaald niet onbemiddeld en toen het met zijn vrouw wat minder ging, zocht hij een zaakwaarnemer. Zo gebeurde het dat ene Frederik Jan Slaap (1841-1907) daar achter de toonbank kwam te staan. Omstreeks 1880 handelde deze Freek er voor eigen rekening. Een bewaard gebleven nota laat zien dat hij in februari aan de firma Brix te Amsterdam 300 gulden had voldaan. Een fust cichorei, 20 kg stroop, een vaatje reuzel, een kist spek, een baal rijst en wat thee en koffie was hem voor dat bedrag geleverd (3).

Een paar dagen voordat Neeltje Rookhuizen-Metz op 17 juli 1881 overleed, verkocht Hermanus de zaak aan aannemer Evert Jan Jurriëns die om de hoek woonde. Drieduizend gulden betaalde Jurriëns voor het winkelwoonhuis met een ernaast gelegen pand. Duizend in contanten en de rest als lening. Enkele dagen later leende hij er nog eens 5000 gulden van Rookhuizen bij (4). Rookhuizen, die een liefhebber van jagen was, ging rentenieren. Hij was toen 67 jaar. Waarom juist Jurriëns dit complex overnam begrijpen we een beetje als we weten dat zijn eerste vrouw ook een Metz was. Kennelijk bleef deze transactie binnen het circuit van aanverwanten en familie. Een relatie bestond er ook met kruidenier Freek Slaap. Hij was sinds 1870 zwager van Jurriëns en aanvankelijk ook nog timmerman in diens bedrijf. Maar in 1881 stopte Slaap als kruidenier en ging weer timmeren. Een volgende knecht van Jurriëns diende zich toen aan. Zijn naam was Abraham Johannes Adrianus van Norren en hij werd een blijvertje.

Vader en moeder Van Norren-Huizinga in 1888 met v.l.n.r. de kinderen Rieka (1876), Reinaut (1879), Hendrik (1883), Carel (1884), Bertus (1877), Alida (1887), Anna (1880) en Marie (1874).

Even heeft hij het winkelpand van zijn oude baas gehuurd maar op 20 juli 1882 nam hij het complex voor 3600 gulden van hem over. Daarmee was de stichting van de 'Firma A.J.A. van Norren' een feit.

De stichter

A.J.A. van Norren werd te Naarden geboren op 21 november 1847 en was aanvankelijk timmerman. Op 11 mei 1873 trouwde hij met Anna Huizinga uit Leeuwarden (1844-1927). Acht jaar later bestond het gezin uit vijf kinderen (5) en werd hij kruidenier. 'Koopman in 't klein' werd hij door de fiscus genoemd en uit kohieren van deze dienst weten we dat zijn nieuwe vak hem een inkomen van 700 gulden opleverde in het eerste jaar. Van Norren deed er ook wat voor de gemeenschap bij: met rentenier Rookhuizen boven hem als commandant werd hij de tweede leidinggevende bij de brandspuit van Naarden.

Van Norren voerde in zijn winkel een rijk assortiment: tabak, sigaren en pijpen, koffie, thee en suiker, comestibles, schuiers en dweilen, parfumerieën, touwwerk, krenten, appels, rozijnen en stijfjel, olie, zeep, soda en zand, kaas, boter en eieren, specerijen, biscuit, pepermint, chocolade en suikerwerk, levertraan, petroleum, vuurmakers, bezemstelen, spek en vetwaren, azijn, lucifers, koek in kistjes,

Peperstraat 24 aan het eind van de 19e eeuw. Anna van Norren-Huizinga staat in de deuropening van de winkel. Foto: Cornelis Tettero, Naarden.

enz. (6). Deze handelswaar werd in zijn tijd hoofdzakelijk per beurtschip aangevoerd. Iedere week kwamen de schippers bij hem langs om orders te noteren voor grossiers en fabrikanten. Zo staat er op een nota van Boldoot op het Singel in Amsterdam aangetekend dat de flesjes reukwater 'per schipper Streefkerk' bij Van Norren waren bezorgd.

Met het goed gereguleerde beurtvaartbedrijf als onmisbare schakel tussen fabrikant en winkelier ontstond van meet af aan een goede relatie tussen Van Norren en Verkade in Zaandam. Ooit zat er in de verzameling Van Norren een handgeschreven offerte van Ericus Gerhardus Verkade, de oprichter van het concern, voor de levering van losse beschuiten en bolle koek bestemd voor het Naardense garnizoen. Een particulier betaalde toen een cent per beschuit. Met een omzet van 400 gulden voor crediteur Verkade was Van Norren een beste afnemer. Toen daar na 1898 ook nog biscuits en theelichten (waxine) bijkwamen, steeg deze post aan Verkadeproducten tot boven de 500 gulden (7).

De verkoop van theelichten met deze merknaam heeft kruidenier Van Norren echter niet meer mogen meemaken want op 14 april 1898 overleed hij, nog maar 50 jaar oud. Zijn weduwe Anna van Norren-Huizinga zette in haar rol van moeder en voogdes over zeven kinderen (de oudste dochter was inmiddels getrouwd) de zaak daadkrachtig voort.

De zoon

Het is vooral Everardus Carel van Norren geweest die toen als dertienjarige zoon zijn moeder heeft geholpen in de zaak. In 1970 haalde hij nog wat herinneringen op uit die tijd. Het personeelsblad van Verkade heeft daar toen aandacht aan besteed (8). A.J.A. en Carel hadden immers als het ware aan de wieg gestaan van de biscuitgigant. We citeren:

Hendrik (met fiets) en Carel (op de stoep) van Norren in kruidenierskledij aan het begin van de 20e eeuw. Foto: C.J.J. Sasburg, Naarden.

‘Als vijftienjarige moest ik regelmatig naar de grossier in ’s-Graveland. Dan gingen we met twee man, de grote hengselmand tussen ons in. We kochten dan ook wel lampenpitten. Ja, dat kun je je niet voorstellen hè? Weet je dat in 1900 de gemeente Borne als eerste en Naarden als tweede op het elektriciteitsnet werd aangesloten? En als er boter te kort was, liepen we naar Blaricum, naar boer Rokebrand, en daar kochten we nieuwe voorraad. Ook al weer met de hengselmand.

De kruidenier van toen was heel anders gericht dan nu. Zo brandde hij veelal zelf de koffiebonen en melangeerde die totdat een samenstelling werd verkregen die “het-doen-moest”. Dééd die melange het, dan kwamen er van heinde en ver mensen om die koffie te kopen. Met de thee ging het niet anders. Zuidvruchten kochten

De etalage omstreeks 1915.

we rechtstreeks bij de importeur. Veelal “stomend”, wat zeggen wilde dat bij de bestelling de hele partij nog op zee, in de stoomboot zat.

De kruidenier van toen had een bijzondere verantwoordelijkheid voor de inkoop. Was de inkoop goed, d.w.z. goed in kwaliteit en goed in prijs, dan kwam de verkoop vanzelf.

Op 9 juni 1909 trouwde Carel van Norren met Aleida Franke (1880-1955) uit Oldenzaal. Op 16 augustus 1911 werd zoon August Johan Abraham geboren die later zijn vader zou opvolgen. Carel nam op 2 april 1917 de zaak van zijn moeder over (9). Door de groei van het inwonertal van de gemeente Naarden na de opheffing

Het echtpaar Van Norren-Franke met zoon Guus omstreeks 1915.

Het interieur van de winkel in 1927. Het kunstwerk tegen de toonbank is een reclamebord voor levertraan van 'Draisma-van-Valkenburg'.

F ^{ca} . A. J. A. VAN NORREN		
NAARDEN - - - TELEFOON No. 2854		
KRUIDENIERSWAREN		
COMESTIBLES -00- FIJNE VLEESCHWAREN		
Post-Rekening No. 47982	Naarden, <i>Wroten</i>	1936.
NOTA voor <i>Heer van Dijkstria</i>		
Voor aan UED. geleverd:		Debet aan firma A. J. A. VAN NORREN.
<i>help</i>	<i>1/2 lb. Boterkaas</i>	Zegel ... 1 2/3
	<i>1/2 lb. Kruik U weet wel</i>	3/4
	<i>1 lb. Saus</i>	1
	<i>1/2 lb. Jor</i>	1
	<i>2 lb. Vaast</i>	64
	<i>1/2 lb. peul kaas</i>	60
	<i>1 lb. Auguste</i>	87
	<i>1 lb. Bieken</i>	41
	<i>2 on. van de H. H. H.</i>	40
	<i>1 op. H. H. H.</i>	2/50
	<i>2 lb. "</i>	50
	<i>2 lb. H. H. H.</i>	1/17
	<i>1/2 lb. H. H. H.</i>	37
	<i>4 on. van H. H. H.</i>	50
	<i>1 kilo H. H. H.</i>	46
<i>bed.</i>	<i>4 on. bel kaas</i>	40

Een nota uit 1936 toen een pond kaas 60 cent kostte en een 'kruik U weet wel' fl. 3,87.

van de vesting als militair steunpunt in 1926 heeft het kruideniersbedrijf de wind mee gehad. Sindsdien is met succes aan acties gewerkt om de groeiende klantenstroom uit de nieuwe villawijken naar de Vesting te leiden. Ondanks de crisisjaren konden daardoor tal van verbeteringen in de winkel worden doorgevoerd.

Carel van Norren, die op hogere leeftijd door iedereen steevast 'Ome Carel' werd genoemd, was in Naarden een vooraanstaand man. Niet alleen als gerenommeerd kruidenier maar ook als verenigingsmens. Zestigers van nu kunnen zijn markante hoofd nog uittekenen. Carel was oprichter en voorzitter van de muziekvereniging 'Door Oefening Beter'. In 1944 werd hij tot erevoorzitter benoemd. Een groot deel van zijn leven was hij bestuurslid van de winkeliersvereniging 'De Eendracht' en op de sociëteit 'Eensgezindheid' was hij gedurende 40 jaar iedere week present.

De kleinzoon

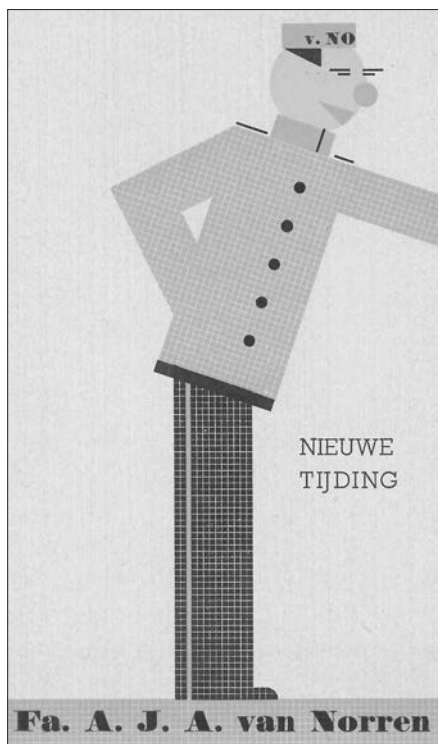
Op 1 juli 1945 heeft Carel van Norren de zaak overgedragen aan zijn zoon Guus, kleinzoon van A.J.A. De jonge Van Norren had aanvankelijk als knecht in de zaak meegewerkt en in de tweede helft van de jaren dertig moderne vakkennis opgedaan in dienst van de grootgrutters Centra en Albert Heijn. Voor deze bedrijven werkte

'Ome Carel' (1884-1973) bij het portret van zijn vader (1847-1898).

hij in Kerkrade, Helmond en Den Bosch. Op 6 juni 1939 kwam hij in het ouderlijk huis in de Peperstraat terug en op 24 oktober van dat jaar trouwde hij met Johanna Geertruida Bitter (1913) uit Laren. Het echtpaar ging wonen op het adres Sint Annastraat 54. Gedurende de oorlog werkte Guus weer bij zijn vader. Toen hij de zaak overnam, verhuisde het jonge echtpaar naar de woning boven de winkel. Zijn ouders betrokken het pand ernaast. De zaak is toen in een nieuw jasje gestoken. Op 1 augustus 1945 vond de feestelijke heropening plaats met een voor die tijd wel zeer ruim aanbod. Veel 'bonlooze' artikelen en wat eerder als een fles 'U weet wel' van onder de toonbank moest worden verkocht, konden voortaan met merknaam en al in een advertentie wor-

Op 1 augustus 1945 diende Guus zich met deze kaart bij de klanten aan.

123
 Hoog geachte Heer van Norren
 Ik hoop u zeker, niet te poven
 Want u kent de zaak op u duimpje
 En geef u daarvoor toch een pluimkje
 Ik hoop dat de zaak onder uw beheer,
 Luister zal loeien, en glosien als zieleer.
 Ik heb u ook mijn beste wenschen,
 En een goede klantenserie van!!!!
 van heel veel menschen.

Dit is de wensch
 van de wed. J. Boekholtz
 J. W. v. d. Groenekan
 84 jaar oud, en woon in het
 Rusthuis Turfpoortstraat 37
 te Naarden

De inzending van de weduwe Boekholtz uit het Rusthuis.

den aangeprezen. Guus had ook een prijsvraag bedacht. Voor wie de beste limerick over de zaak maakte, werd een prijs van 25 gulden ter beschikking gesteld. Ook prijzen in natura moedigden de deelname aan. Veel Naarders deden mee. Gemeenteambtenaar D.D. Oldenziel uit de Pater Wijnterlaan - in 1950 was hij de schrijver van het volkslied voor Naarden - kwam met:

*Hebt U 't in de krant gelezen?
 De historie heeft bewezen
 (Zeg 't Uw kennis en Uw vriend)
 Dat Comenius Jan Amos
 Door 'van Norren' werd 'bediend'.*

Maar ook Henk Kuhn (onder het pseudoniem H.W. van Zandbergen), ds. Pol-dervvaart, mr. Planten van de Plankeniers en de 84-jarige weduwe Boekholtz uit het Rusthuis in de Turfpoortstraat, deden met succes mee. De laatste dag van deze bijzondere maand werd afgesloten met de eerste naoorlogse Koninginnedag. Op initiatief van het Oranjecomité was een

In 1950 bestond Naarden 600 jaar: de etalage van Van Norren getuigde van dit heuglijke feit.

Guus van Norren en zijn vrouw in de zomer van 1950 bij de festiviteiten.

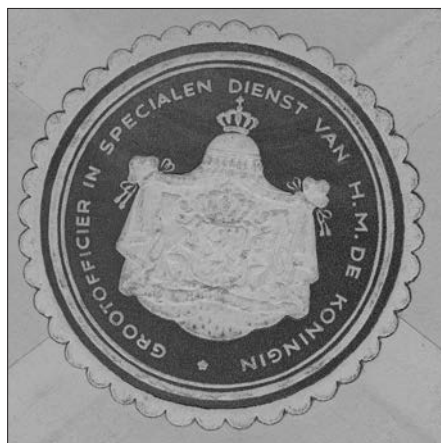

De winkel in 1950 met Aleida van Norren-Franke (links) en Johanna Geertruïda van Norren-Bitter (midden) als bedienend personeel.

etalagewedstrijd voor de middenstand uitgeschreven. Het wekte geen verbazing dat Guus van Norren won.

In juni 1951 werd gepoogd om het oudste levensmiddelenbedrijf van Naarden naar de hoge status van ‘Hofleverancier’ te verheffen. Een verzoek hiertoe werd, vergezeld van een bijlage met veel adhesiebetuigingen van vooraanstaande cliënten, bij de koningin ingediend. Zo zien we nu nog wie toen door Van Norren op hun wenken bediend werden. Heel Valkeveen stond op de lijst: Albarda van Oldenheem, Van Dorp van Huizerend, Fuld van Bergerac, Dudok van Heel van De Viersprong, Van Eeghen-Boissevain van De Duinen, Dudok van Heel-Kuhn van Berghuis, Jaffé van Het Eiland, ook Van de Wall Bake van het Laarderhoogt en nog veel meer.

Guus was ervan doordrongen dat hij de gunstige naam die de zaak van oudsher had, diende hoog te houden. Een goede reputatie genoot de kruidenier niet alleen in Naarden. Ook een groot aantal ingezetenen van omliggende gemeenten kon hij tot zijn klandizie rekenen.

De fraaie sluitzegel op het couvert uit Soestdijk.

Helaas lukte het toen niet om het koninklijk wapen al te mogen voeren en moest de grootofficier in speciale dienst van Hare Majesteit aan Guus meedelen dat het predikaat ‘Hofleverancier’ slechts bij uitzondering werd verleend; de leeftijd van zeventig jaar oud bleek nog te weinig. Wellicht zou bij een herdenking van het 75-jarig bestaan op het verzoek kunnen worden teruggekomen. Dat deed August Johan Abraham van Norren vijf jaar later dan ook en zo verkreeg hij op 14 mei 1956 het felbegeerde predikaat. Guus was erg blij met de titel en schonk aan al zijn vaste klanten een ‘Grunneger Kouke’, zoals een klant de lekkernij in een bedankbrief omschreef. Felicitaties van leveranciers en particulieren stroomden binnen. Al die papieren zijn bewaard gebleven en het is leuk om nu nog de sympathieke briefjes van bijvoorbeeld Ab Henselijn uit de Vesting en mevrouw Gouverne van de Valkeveenselaan te lezen. Op 24 augustus 1956 schreef Van Norren een bedankbrief aan H.M. de Koningin en beloofde daarin de zaak voort te zetten op een wijze die in overeenstemming zou zijn met de eer verbonden aan het voeren van het koninklijk wapen.

Naar Bussum

Ongeloof heerste er echter bij veel Naarders toen aan het eind van dat jaar het gerucht rondwaarde dat Van Norren naar Bussum zou vertrekken. De middenstand was kwijnende binnen de wallen en met de opkomst van de supers had Van Norren eigenlijk weinig keus. Al op 26 februari 1957 was het vertrek een voldongen feit. Van Norren zat voortaan op de Brinklaan in Bussum waar een supermoderne, gespecialiseerde delicatessenzaak was geopend. ‘Traiteur-service, Wijnkoperij en Fruit-primeurs’ stond er voortaan op de gevel en dat was heel wat anders dan een doorsnee kruidenier (10).

Met deze verhuizing kwam de winkel in de Vesting leeg te staan. De inmiddels 72 jaar oude Carel van Norren die er als weduwnaar nog altijd naast woonde, heeft

het pand toen verhuurd. Waar eerder met een koninklijk wapen boven de entree het aanzien hoog werd gehouden, rook het korte tijd later al naar patat. De status van het oude pand ging zienderogen achteruit. In 1972 besloot Carel van Norren, toen 87 jaar oud, om zijn eigendom in de Vesting te verkopen. Daarmee werd het voormalige kruidenierspand een speculatieobject en verkrotte het tot een dichtgespijkerd bouwval. Maar in de jaren tachtig diende zich een goedwillende koper aan. Deze liet

‘Import uit alle werelddelen’ en het koninklijk wapen op de gevel van Brinklaan 14a. In de Vesting zag men het met lede ogen aan.

het pand in 1987 grondig restaureren. De bijzonder fraai herstelde winkelpui hebben de voormalige kruideniers helaas niet meer kunnen aanschouwen. Carel overleed halverwege 1973 en zijn zoon Guus volgde hem in 1976, nog maar 65 jaar oud.

Guus van Norren in zijn Bussumse speciaalzaak.

Noten:

1. H.J. Maas en A. Maas, *De geschiedenis van Naarden*. Naarden, 1950. Zie p. 133: Een oud levensmiddelenbedrijf. In een halve pagina schetst Maas de geschiedenis van de Fa. A.J.A. van Norren. Het verhaal bevat echter veel storende fouten: Rookhuizen overleed niet in 1880 en Van Norren werd niet in 1881 de eigenaar. Ook kocht E.C. van Norren de zaak niet in 1909 van zijn moeder. Een en ander is hier nu rechtgezet.
2. Registratie transportakte notaris C.P. de Roeper te Naarden, 4 december 1843. Hermanus Rookhuizen koopt van Johanna Tubé als erfgename van haar tante Johanna Tubé, die voor haar overlijden weduwe was van winkelier Willem de Haan, het huis op de hoek van de Turfpoortstraat en de Peperstraat voor 1000 gulden. Het lijkt erop dat Rookhuizen deze zaak al eerder huurde. Mogelijk was ook Willem de Haan hier eerder kruidenier. Op 30 augustus 1849 (eveneens door notaris C.P. de Roeper) kocht Hermanus Rookhuizen er het naastgelegen perceel in de Peperstraat bij. Dat had slechts een oppervlakte van 32 ellen en was op dat moment in gebruik als bergplaats. Eigenaar was de Armenkas van Naarden die het eerder op een veiling in het Amsterdamsche Veerhuis aan de Oude Haven had gekocht. Rookhuizen betaalde er 45 gulden voor.
3. Deze nota en ook andere stukken uit de particuliere verzameling documenten over de Fa. A.J.A. van Norren werden welwillend door de heer C.A. van Norren, een achterkleinzoon van oprichter A.J.A., voor inzage ter beschikking gesteld.
4. Koopakte notaris P. Munnikhuizen te Naarden, 6 juli 1881 en hypotheekakte P. Munnikhuizen, 9 juli 1881.
5. De kinderen uit het huwelijk Van Norren-Huizinga zijn: Maria Hendrika (30-8-1874), Hendrika Catharina (29-3-1876), Bessel (4-12-1877), Siebren Rinnerts Johannes (3-5-1879), Anna (20-11-1880), Hendrik (...-1-1883), Everardus Carel (9-10-1884), Alida Johanna Adriana (12-9-1887).
6. Zie bijvoorbeeld de inventarisatie gemaakt door notaris P. Munnikhuizen te Naarden op 4 augustus 1898.
7. Andere grote leveranciers aan Van Norren waren in die tijd Meijer en Van Essen, G. Hakvoort, H. Giesen en J.G. van Balen, alle te Amsterdam. Naardense crediteuren waren onder meer: W.J. Drewis (sigaren), J.J. Hagoort (kruidenierswaren), J.W. Thüring (kruidenierswaren), J.J. Wansink (vleeswaren) en P. van Rooijen (sigaren).
8. De Kern, Personeelsblad van de Koninklijke Verkadefabrieken N.V. No. 9, 24 juli 1970.
9. Transportakte notaris K. Hoeflake te Naarden, 2 april 1917. E.C. van Norren koopt een winkelhuis met plaatsje en pakhuis, plus bovenwoningen en erven te Naarden van Anna Huizinga, weduwe van A.J.A. van Norren voor 5000 gulden.
10. Met zijn vrouw en drie zonen vertrok Guus van Norren in 1957 naar het adres Brinklaan 24a. Het bleek een goede zet. 'We moesten met de tijd mee', vertelde Guus op 1 maart 1971 toen hij de onderneming overdroeg aan zijn middelste zoon C.A. (Carel). Deze heeft met dezelfde ijver en toewijding de belangen van de klanten gediend als de drie generaties voor hem. Die traditie moest blijven. De aloude families uit de omgeving van het Bosch van Bredius en Valkeveen bleven daardoor de weg naar Van Norren vinden. 'We hebben hier klanten die de achterkleinzoon of -dochters zijn van de mensen, die in het grijze verleden de winkelbel in de Peperstraat lieten rinkelen', vertelde de nieuwe eigenaar toen met trots. In 1979 is hij echter met de zaak gestopt. Eichholz uit Amsterdam heeft het bedrijf toen overgenomen en daarmee was het met 'Hofleverancier Van Norren' als bedrijfsnaam gedaan. Guus was toen al overleden. Zijn vrouw, de weduwe Van Norren-Bitter, is daarna weer in de vesting Naarden gaan wonen, bij Aernout Stroosnijder met wie ze tot haar overlijden heeft samengewoond.